

תשעה באב

דינים הנוהגים בערב תשעה באב, סעודה מפסקת ותשעה באב

ערב תשעה באב בשחרית אומרים "מזמור לתודה".

ברית מילה ופדיון הבן שחל בערב תשעה באב, עושין הסעודה קודם חצות היום.

אחר חצות אין ללמוד דברי תורה רק בדברים הרעים, ומותר להורות הוראה אף שאין צריכה לו עכשיו.

מותר לומר תהילים בערב תשעה באב.

מנהג העולם לאכול סעודה קבועה קודם מנחה.

מהראוי להתנות לפני סעודה מפסקת שאינו מקבל עליו התענית עד זמן תחילת הצום, דהיינו עד השקיעה.

נהגו לישב בשעת הסעודה על גבי קרקע בהפסק של שק או מפה, או על גבי כסא קטן.

יש להזהר שלא ישבו שלשה לאכול ביחד סעודה המפסקת כדי שלא יתחייבו לברך במזומן, ואם אירע שישבו כאחד לא יזמנו.

המנהג לטבל הפת או הביצה באפר ולאכול.

מסירים הפרוכת מעל ארון הקודש ומתפללים מעריב לאחר צאת הכוכבים ולא אחר פלג המנחה. אחרי "ברכו" יושבים לארץ ומתפללים מעריב.

אחר ערבית קורין מגילת "איכה" ולאחריה אומרים סדר הקינות המודפסות לליל ט' באב.

בשעת הקינות לא ישיח ולא יצא לחוץ לדבר, כדי שלא יפסיק לבו מהאבילות.

אבל תוך שבעה יוצא לבית הכנסת ביום לומר הקינות ואחר הקינות תיכף יחזור לביתו. ואם מתפלל לפני התיבה, רשאי להשאר עד גמר התפילה.

אחר הקינות אומרים סדר קדושה ומתחיל מ"ואתה קדוש", ואומרים קדיש בלי "תתקבל".

בשחרית, נוטלים ידיים ג' פעמים עד קשרי אצבעותיו, ואין צריך לצמצם בדיוק עד קשרי אצבעותיו. לפני הניגוב מעביר האצבעות על עיניו להסיר הלפלוף מהעיניים.

אין לשטוף את הפה בבוקר וכן אין לנקות את השיניים עם מים, ומי שיש לו צער גדול יש להקל, אך יזהר שלא יזובו המים לתוך הגרון.

אין מתעטפים בטלית ואין מניחים תפילין בתפילת שחרית אלא במנחה וכן מי שמניח תפילין דר"ת, יניחם במנחה.

בשחרית אומרים "מזמור לתודה". אין אומרים תחנון, א-ל ארך אפים, למנצח ולא פיטום הקטורת.

יש נוהגים במנחה להשלים "שיר של יום" ו"פיטום הקטורת".

תשעה באב

אין היחיד אומר "עננו" בשחרית, והספרדים נהגו לאמרו, וכן אין אומרים "נחם" בשחרית, והספרדים אומרים בכל התפילות.

קריאת התורה בשחרית "כי תוליד בנים" (דברים ד'). במנחה "ויחל משה" (שמות לב').

הקורא והעולה לתורה לא יתעטפו בשחרית בטלית, אך לא יגלו ידיהם ורגליהם.

לכתחילה לא יעלה לתורה מי שאינו מתענה.

הנועל מנעלים של עור, אין ליתן לו עליה לתורה.

אין עושין מי שבירך בשחרית ואף ליולדת ולרך העומד לימול, אלא במנחה, ולחולה עושים מי שבירך. מי שצריך לברך ברכת הגומל, טוב שיברך במנחה.

נער שנעשה בר מצוה בתשעה באב, מהראוי להעלותו לתורה במנחה, ואז יברך האב 'ברוך שפטרני'.

המגביה את ספר התורה לאחר הקריאה, יכול לשבת על ספסל כרגיל.

לאחר קריאת התורה יושבים על הארץ, או כסא נמוך ואומרים סדר הקינות מתוך צער על חורבן בית המקדש והסתלקות השכינה.

הפיוט "אלי ציון ועריה", נוהגים לומר הש"ץ והקהל פיסקא ופיסקא. יש האומרים אותו בעמידה ויש האומרים בישיבה.

אחר הקינות אומרים "אשרי", ואין אומרים "למנצח יענך" ואומרים "ובא לציון" ומדלגים הפסוק "ואני זאת בריתי", ואומרים קדיש שלם בלא "תתקבל".

יש נוהגים שלא ליקח הקינות לבתיהם אחר התפילה, רק משאירים בבית הכנסת.

חולה שעבר ניתוח ונתרפא, אך עדיין חלוש הוא מאד, אין צריך להתענות.

חולה הצריך לאכול פעם אחת, לא יאכל שתי פעמים, וכן אם די לו בשתיה, לא יאכל, ולהיפך.

מי שאוכל לחם - נוטל ידיו כדרכו עד פרק ידו, היות והנטילה למצוה ולא לתענוג. לפני ברכת המזון - ירחוץ ידיו למים אחרונים כהרגלו.

מהראוי שמי שמוכרח לאכול, שיאכל רק מיני מזונות ולא סעודת לחם.

הצריך לקחת תרופות, יקח בלי מים או שיקח מים מרים ויבלע בדרך זו את התרופות.

קטנים מגיל תשע נוהגים לחנכם לצום לשעות, עד הגיעם לגיל י"ג שאז חובתם כגדולים.

מעוברות ומניקות מתענות, אך בשעת הצורך כשמתעוררת בעיה רפואית, יש להתיר להן אכילה ושתיה

תשעה באב

במידת הצורך.

יולדת, כל שלשים יום אינה צריכה מהדין להתענות, אך בזמנינו שהיולדות מחלימות מהר מהלידה, יש להחמיר אחר שבעה ימים מהלידה, כל זמן שאינה מרגישה חולשה יתירה.

הנוסע בתשעה באב מארץ ישראל לארה"ב, צריך להמתין עד צאת הכוכבים שבמקומו החדש, ואם מרגיש חולשה יתירה, יש להקל לאכול בזמן צאת הכוכבים בארץ ישראל, בעודו במטוס, שאז עדיין לא חלים עליו חומרי מקום שבא לשם.

מי שאוכל בתשעה באב יאמר "נחם" בברכת המזון לפני "ובנה ירושלים" בכל פעם שמברך.

נטילת ידיים לפני התפילה וביציאה מבית הכסא, וההולך לבית הקברות להלוויה ל"ע, או ששהה בתוך ד' אמות של המיטה, נוטל עד קשרי אצבעותיו.

נשים המתעסקות במאכל לאחר חצות היום, (12.45) רוחצות המאכל כדרכו אפילו שנרחצות גם ידיהם.

מותר להסתרק במסרק, שאין זה לתענוג, וכן מותר להתזיז מי בושם על הגוף מפני הזיעה.

אסור לנעול מנעל של עור וכן מנעל עץ המחופה בעור, אלא מותר רק במנעל העשוי מגומי או מבד.

מדרסים העשויים מחיפוי עור וקשה לו בלעדם, מותרים לילך עמהם.

אסור ללמוד ולהרהר בדברי תורה, בין אנשים ובין נשים, וכן אסור לישא וליתן בהלכה.

מותר ללמוד דברים הרעים שבנביא ירמיה ואיוב, וכן במדרש איכה ובאגדות החורבן. כמו כן מותר ללמוד בהלכות ט' באב ובהלכות אבילות, וכן בספרי מוסר.

יש המתירים לומר תהילים למי שרגיל בכך, כל היום.

מותר לבקר את החולה, וכן מותר לנחם אבלים, ולכתחילה ינחם אחר חצות, דאז הוא זמן נחמה.

מהראוי לשנות מעט מההרגל בשינה בליל תשעה באב.

מהראוי להחמיר ושלא לעשות מלאכה כל היום כדי שלא יסיח דעתו מהאבלות. נוהגים שלא לפתוח את החנויות לפני חצות היום, חוץ מחנויות מזון המיועדות לצרכי הרבים שניתן לפתחם אף קודם חצות.

מי שעלול להפסיד את משכורתו אם לא יעבוד בתשעה באב, מותר לו לעבוד, אך יזהר שלא לדבר אלא לצורך, כדי שיזכור אבילות היום.

אסור לשטוף הרצפה בתשעה באב, רק מקום המטונף או לצורך חולה.

אין לשאול בשלום חברו בתשעה באב, ואם שואלו חברו לשלום, יענה לו בשפה רפה.

תשעה באב

בליל תשעה באב וביומו עד לאחר חצות היום יושבים על הארץ או על גבי שרפרף קטן.
מי שקשה עליו הישיבה, רשאי לישוב על כסא רגיל, וכן היושבים באוטובוס או ברכב יושבים כדרכם.
מינקת בשעה שמניקה, מותרת לישוב על הכסא כרגיל.

תפילת מנחה

לפני תפילת מנחה רוחצים ידיים עד קשרי האצבעות.
מתעטפים בטלית ומניחים תפילין, ואומרים שיר של יום ומשלימים שאר הדברים שחסרו בשחרית.
קריאת התורה ב"ויחל" שבפרשת כי תשא, ולאחר הקריאה מפטירים "דרשו" שבספר ישעיה.
בשמונה עשרה אומר כל אחד (אף מי שאינו מתענה) "נחם" בברכת "בונה ירושלים", ואף מי שאינו מתענה אומרה. שכח ולא אמר "נחם" ונזכר קודם שאמר "שומע תפילה" - יאמר שם אחר "עננו" ויחתום "שומע תפילה", ואם נזכר קודם "ועל כולם" - יאמר שם, ואם סיים התפילה - אינו חוזר.

מקור: הרב יוסף זילברפרב שליט"א